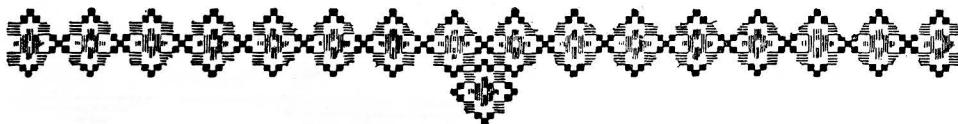

Народна
творчість
та
етнографія

КНИГА ДРУГА

Квітень—червень

КИЇВ — 1958

Л. І. ЯЩЕНКО

ОСНОВНІ СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ТИПИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО БАГАТОГОЛОСЯ

Хоровий спів є одним з найпоширеніших видів народного мистецтва на Україні. Переважна більшість українських народних пісень виконується багатоголосно, одноголосні ж пісні, як хорові, так і сольні, розповсюджені в сучасному побуті значно менше, головним чином, у таких жанрах, як частушки, коломийки, старі обрядові пісні тощо.

В українській народнопісенній творчості, так само, як і в спорідненій з нею російській та білоруській, існують різні типи багатоголося. Вони сформувалися завдяки різноманітності тих умов та оточення, в яких здавна живе й розвивається народна пісня. За своїм значенням та поширенням найважливішими серед них є такі два основні типи: пісні гомофонно-гармонічного складу та пісні поліфонічного або поліфонно-гармонічного складу.

Хорові пісні гомофонно-гармонічного складу поширені по всій території республіки. Окремі з них здобули у наш час широку популярність. Це «Реве та стогне Дніпр широкий», «Стойте гора високая», «Тихо-тихо Дунай воду несе» та ін. У розвитку й формуванні цього типу багатоголосних пісень значну роль відіграли академічний (партисний) хоровий спів та професіональна музична культура. Деякі з них були створені свого часу українськими поетами та композиторами і потім, відшліфовуючись в усній народній традиції, набули широкого розповсюдження. Проте таких пісень порівняно небагато. Як і вся народна музика, багатоголося є колективною усною творчістю трудящих. Воно виникло в народному побуті в процесі хорового співу і перебуває весь час у стані безперервного розвитку.

Пісні гомофонно-гармонічного складу виконуються переважно мішаним хором у партесному, або академічному, як його умовно називають, стилі. Голоси здебільшого розподіляються на чотири партії: сопрано, альти, тенори і баси. Обсяг кожної з них приблизно такий, як і в звичайному самодіяльному хорі академічного типу. Структура гомофонно-гармонічних пісень має такі характерні риси: мелодія їх завжди проходить у верхньому голосі, решта ж голосів служить переважно гармонічним фоном і самостійного значення не має. Гармонія утворюється в основному за принципами традиційного чотириголося. В акордах, поряд з тісним розташуванням голосів, вживається також і широке як більш зручне для мішаного чотириголосного хору (приклад 1)¹.

¹ Приклади № 1–3, 7, 9–14, 16, 17, 19–22 взяті з фондів ІМФЕ АН УРСР.

Повільно

1 Ти- хо, ти- хо

Ду- най во- ду не- се.

Після верхнього голосу, в якому проходить мелодія, другим за своїм значенням нерідко виступає бас. Рухаючись найчастіше по головних ступенях ладу, він утворює гармонічну основу пісні. Середні ж голоси часто бувають статичними і, як правило, служать для заповнення гармонічної вертикалі (приклад 2).

Широко

2 ре- ве- та стог- не Дніпр ши- ро-

-кий, сер- ди- тий ві- тер за- ви- ва.

Пісні гомофонно-гармонічного складу нерідко виконуються також і однорідним хором. У залежності від його складу змінюється фактура пісні та кількість голосів. В однорідному хорі число голосів звичайно не перевищує трьох, причому тісне їх розташування є більш природним і зручним. Це можна бачити на прикладі одного з варіантів пісні «Тихо-тихо Дунай воду несе», записаного від жіночого квартету (приклад 3).

У практиці народного хорового співу вживається також інший спосіб викладу гомофонно-гармонічних пісень для мішаного та чоловічого хору. Він полягає в тому, що другий голос ведеться паралель-

Повільно

3

ти_ хо, ти_ хо
Ду_ най во_ ду не_ се.

но з основною мелодією в терцію, а бас дає гармонічну основу верхнім голосам (приклад 4) ¹.

Повільно

4

Зй_ шло сон_ це вес_ іня_
- не_ е, ста_ ло при_ грі_ вать.

При виконанні подібних пісень мішаним хором тенорова партія звичайно відсутня. Це призводить місцями до утворення деякої порожнечі в гармонії та великого розриву між верхніми голосами і басом. Разом з тим така гармонізація забезпечує більшу свободу мелодичного руху голосів, порівняно з чотириголосною (приклад 5).

один

5

Ой го_ ре тай чай_ ці, го_ ре тай не_ бо_ зі
що ви_ ве_ ла ча_ е_ ня_ ток при би_ тай до_ ро_ зі.

¹ Приклади № 4, 5, 8 взяті із збірника: П. Демуцький, Українські народні пісні, «Мистецтво», К., 1954, стор. 13, 15, 50.

Даний спосіб гармонізації народних пісень бере свій початок від побутових кантів XVII—XVIII ст. У наш час він вживається порівняно рідко.

У сучасній народнопісенній творчості найчастіше зустрічається гомофонно-гармонічне двох- та трьохголосся, особливо в рухливих танцювальних та жартівливих піснях (приклад 6) ¹.

Живо

6

Ми прийшли із Верховини, прийшли хали
з полонини, шлють привіт вам, рідині
браття, колгоспники Закарпаття.

Оскільки мелодія гомофонно-гармонічних пісень проходить лише у верхньому голосі, вони іноді співаються також одноголосно (шкільними хорами, на масових святах пісні). Деякі з них виконуються і як хорові, і як сольні («Взяв би я бандуру», «Стойте гора високая»).

Щодо ладової структури пісні гомофонно-гармонічного складу не виявляють великої різноманітності — переважають натуральний мажор та гармонічний мінор, рідше вживається натуральний мінор. У них панують квартово-квінтові функціональні відношення звукосполучень і автентичні каданси. В будові вірша спостерігається нахил до квадратної симетрії, хоч часто трапляються і відхилення від неї. Всі ці риси гомофонно-гармонічних пісень також свідчать про їх певну спорідненість з партесним хоровим співом.

Такі пісні вимагають звичайно строгого розмежування співаків за партіями (за винятком найпростіших жартівливих і танцювальних, які виконуються переважно з вільним розподілом голосів). Почути їх можна найчастіше на домашніх вечорах любителів хорового співу, на різних святах, у концертному виконанні самодіяльних та професіональних хорових колективів. У звичайній же буденній обстановці, на вулиці чи під час роботи ці пісні звучать рідко. Хорові гармонізації їх для концертного виконання роблять нерідко керівники хорів та композитори, у домашньому ж народному побуті їх гармонізують самі співаки в процесі співу, особливо там, де існують місцеві традиції виконання таких пісень.

Найпоширенішим типом народного багатоголосся є пісні поліфонічного підголоскового складу.

Пісні поліфонічного складу переважно селянського походження. Великий вплив на їх розвиток і формування мають, зокрема, такі сторони сільського побуту, як спільна праця на полях, гуртовий спів на відкритому повітрі під час роботи й відпочинку та ін. Роль хорового

¹ Приклади № 6, 15, 18 взяті із збірника: «Український народний пісенник», «Мистецтво», К., 1957, стор. 147, 152, 158.

співу на селі особливо підвищилась у наші дні завдяки поширенню нових, колективних форм праці.

Основними осередками хорового співу з підголосками є переважно невеликі групи співаків (числом до 10–15 чоловік), об'єднані спільним місцепроявленням, спільною працею, спільним проведенням дозвілля і т. ін. Найважливіше місце серед них посідають жіночі ланки, в житті яких гуртова пісня набула виключного значення. У дівчат-колгоспниць рідко який день проходить без співів, особливо влітку. Вони співають і в полі під час роботи, і повертаючись з роботи додому, і ввечері під час відпочинку. Недаремно в популярній сучасній пісні співається про колгоспну ланку:

Ще тумани сиві не зійшли з полів,
На широкій ниві чути дружний спів.

Серед фольклорних матеріалів, зібраних у післявоєнні роки експедиціями Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, переважну більшість становлять пісні, записані від колгоспних жіночих хорів, які є справді невичерпним джерелом пісенної творчості. Це стає цілком зрозумілим, якщо зважити, що усна народнопісенна творчість як процес живе й розвивається невіддільно від самого співу. Сільський побут визначає зміст і тематику пісень поліфонічного складу (у більшості з них змальовуються образи сільського життя й природи), а також накладає певний відбиток на їх структуру та стиль виконання.

Принцип побудови поліфонічних пісень полягає в тому, що мелодія в них розгалужується на кілька окремих ліній і проходить не в одному лише верхньому голосі, а паралельно в усіх голосах. Типова структура протяжної багатоголосної пісні така: починається вона, звичайно, широким заспівом одного з низьких голосів хору. Далі, частіше з другої фрази, пісню підхоплює весь хор, і тут мелодія її розгалужується: від основної маси хору, що продовжує співати нижній голос, відділяється соліст-підголосок (також «горяк», або «виводчик»), який веде верхній голос, переважно в інтервалах терції, квінти й октави від нижнього. Нижній же голос виконується всім хором або в унісон, або з епізодичним розгалуженням на дві, а іноді й на три окремі лінії. В результаті утворюються сполучення кількох більш або менш самостійних голосів. Кожен з них зберігає рельєфний мелодичний рисунок: він є ніби одним із русел широкої багатоводної ріки, яка то розходиться на кілька окремих рукавів, то знову сходиться в один могутній потік (унісон). Один з таких голосів або русел пісні є основним (звичайно, нижній голос), інші — допоміжними (підголосок — соліст та відгалуження основного нижнього голосу) (приклад 7).

Кількість голосів у поліфонічних піснях буває різна, проте переважають двох- і трьохголосні. При співі мішаним хором чоловічі голоси звичайно подвоюють жіночі в октаву, а інколи — і в унісон.

Отже, кожен з голосів протяжної поліфонічної пісні є, фактично, одним із варіантів або різновидностей її мелодії, яка рухається кількома, переважно паралельними руслами. З цього принципу голосоведення випливає ряд важливих особливостей структури й гармонії пісень даного типу. Так, народним поліфонічним пісням зовсім не властиві принципи традиційної чотирьохголосної гармонії, які лежать в основі академічного хорового співу, а також народних

пісень гомофонно-гармонічного складу. У зв'язку з тим, що кожен голос у поліфонічних піснях відіграє мелодичну функцію, в них переважає відносно вільний рух голосів, який не підпорядковується на перед установленим гармонічним нормам, а, навпаки, — сама гармонія утворюється тут як результат вільного голосоведення. Вільним мелодичним рухом пояснюється також відсутність стабільної кількості голосів у поліфонічних піснях: двох- і трьохголосні звукосполучення чергуються в них з унісонами та октавами. Рівнобіжний рух голосів нерідко призводить до утворення паралельних квінт, октав та тризвуків, що також є типовою особливістю народної поліфонії. У деяких піснях мелодичне голосоведення поєднується з акордовою фактурою. Такі пісні можна віднести до категорії акордово-поліфонічних (приклад 8).

Для гармонії поліфонічних пісень характерні плавні секундові співвідношення суміжних звукосполучень, plagальні гармонічні звороти і каданси. Загострені тоніко-домінантові функціональні тяжіння і автентичні каданси для них не типові. В акордах переважає тісне розташування голосів. Це зумовлено, зокрема, теситурними особливостями народного хору.

Переважна більшість поліфонічних пісень виконується, звичайно, гучним грудним звуком: у звуковідтворенні тут важлива роль належить грудним резонаторам. Особливо виділяється своєю силою і характерним грудним забарвленням жіночий підголосок-соліст, який енергійно, на повний голос «виводить» пісню. Завдяки своїй яскравості та силі підголосок легко покриває нижні голоси хору і красиво гармонує з ними. Діапазон жіночих голосів у народному хорі вужчий, ніж у хорі академічного типу. У нижніх та середніх голосів він простягається від соль—ля малої октави до ля—сі першої октави, у підголоска-соліста — від фа першої до ре—мі бемоль другої. Нижче фа першої октави звучання підголоска втрачає свою силу і яскравість. Обсяг чоловічих голосів у народному хорі мало чим відрізняється від академічного. (Верхня межа підголоска-тенора досягає соль першої октави, а нижніх голосів — ре—мі цієї ж октави).

Таким чином, теситури жіночих та чоловічих голосів перебувають тут не в октавному співвідношенні, як в академічному хорі, а приблизно в квінтовому. Це й робить можливими поряд з октавними також і унісонні подвоєння нижніх жіночих голосів чоловічими в окремих випадках (приклад 9).

Повільно
одна

Вказані теситурні особливості народного хору зумовлюють перевагу тісного розташування голосів у поліфонічних піснях.

Внаслідок унісонних та октавних подвоєнь жіночих голосів чоловічими зміна складу хору не призводить у поліфонічних піснях, на відміну від гомофонно-гармонічних, до зміни реальної кількості голосів і істотних змін хорової фактури. Лише в окремих випадках чоловічі голоси в мішаному хорі мають свої самостійні мелодичні лінії, і тоді загальна кількість голосів може збільшуватись місцями до чотирьох і навіть до п'яти (приклад 10).

Поряд з підголосками грудного типу деякі жіночі пісні виконуються також з сопрановим підголоском, якому відповідає більш м'яке і тихе звучання всього хору. Такі пісні співаються частіше в приміщенні за якоюсь легкою ручною роботою, наприклад, вишиванням, прядінням тощо. Їх можна виконувати і з вільним розподілом голосів на перші, другі і треті (приклад 11)¹.

¹ У деяких піснях застосовується також жіночий підголосок фальцетного типу. Виконується він, очевидно, тільки верхівками голосових зв'язок, сила звуку його слабка. Фальцетний підголосок вживається, головним чином, в обрядових піснях, зокрема весільних і колядках, де він подвоює октавою вище основний голос.

Широко

одна

Повільно

одна

Пісні поліфонічного складу відзначаються великим ладовим багатством. Крім натурального мажору та мінора (гармонічний і мелодичний мінор вживаються рідко), в них часто зустрічаються мікссолідійський, дорійський, фрігійський лади, а також різні види перемінних ладів. Те ж саме можна сказати й про ритміку. Величезне багатство поетичних віршових форм народопісенної творчості яскраво виявляється і в протяжних поліфонічних піснях і зумовлює різноманітність і свободу їх ритміки та метрики. Поряд зі сталим метром, який, до речі, мало характерний для протяжних пісень, у них часто зустрічається змінний метр. Іноді він зумовлюється вільно-симетричною будовою пісенної строфи, а найбільше — самим характером пісні, яка співається широко, з протягуванням і тому часто не вкладається в станий метр (приклад 12).

Повільно
одна

12

Не сі-я-но й не о- всі
ра- но, са- ме жи- то
ро- дить, не ча-
ру- ю ко- за- чень- на
сам до ме- не хо- дить.

Окремо слід відзначити таку важливу рису народної поліфонії, як *ритмічна спільність голосів*. У протяжних поліфонічних піснях всі голоси, як правило, виконують водночас одні й ті ж слова тексту. Тому ритмічні контрасти голосів тут мають дуже обмежене застосування: вони можуть утворюватись головним чином у так званих мелодичних внутріскладових розводах, де на один склад тексту припадає декілька звуків мелодії (приклад 13).

Саме в ритміці та в принципах голосоведення найяскравіше виявляється самобутність народної поліфонії та її відмінність від класичної західноєвропейської. Своїми принципами вона докорінно відрізняється як від імітаційної поліфонії, так і від поліфонії, заснованої на одночасному сполученні різнопідібних мелодій. Разом з тим підголоскова поліфонія, в основі якої лежить сполучення кількох більш-менш самостійних мелодичних голосів, істотно відрізняється від гомофонно-гармонічного багатоголосся, що характеризується мелодичною самостійністю одного верхнього голосу при супрово-

Повільно
пана

13

13

14

джаючій другорядній ролі всіх інших голосів. Це дало підставу нашій радянській музичній науці визначити *підголоскову поліфонію* як окремий самобутній вид поліфонії, відмінний від класичної західноєвропейської.

Як уже відмічалося, основним принципом голосоведення поліфонічних пісень є забезпечення виразного мелодичного рисунка в кожному голосі. При виконанні їх у народному побуті кожен з співаків намагається вести мелодію в найбільш природному й зручному для нього реєстрі. Він не пристосовується да застиглої і незмінної хорової партії, як це має місце в академічному хорі, а, навпаки, спільно із своїми партнерами пристосовує пісню до особливостей власного голосу, дихання й художнього смаку. Ця важлива особливість народнопісенної творчості, що закладена в її усній природі, є основою утворення великої кількості музичних і текстових варіантів багатьох поліфонічних пісень у різних місцевостях. Це так звані

територіальні варіанти. Крім того, розрізняються вікові варіанти пісень, варіанти часу (старі й нові) та ін. Завдяки творчій імпровізації співаків, яка відіграє величезну роль у народному хорі, голоси протяжної пісні часто зазнають мелодичних і ритмічних змін у процесі виконання, і, таким чином, в межах однієї пісні виникають варіаційні видозміни окремих її куплетів (приклад 14)¹.

Необхідно відмітити, що поряд з вільним імпровізаційним характером виконання поліфонічні пісні відзначаються правильністю й красою голосоведення. Це стає можливим завдяки виключній зіспіваності народних хорів і стійким багатолітнім традиціям гуртового співу, що переходить з покоління в покоління, а також завдяки великій музичній обдарованості нашого народу.

Пісні поліфонічного складу є одним з найяскравіших за своєю самобутністю видів української народнопісенної творчості. Саме в них найбільш повно виражені такі її самобутні риси, як ладове та ритмічне багатство, різноманітність структурних форм, своєрідність голосоведення, гармонії та виконавського стилю.

Традиції підголоскової поліфонії продовжують розвиватися і в сучасних народних піснях, особливо в тих, що оспівують колективну працю колгоспного селянства на широких полях (приклад 15).

У цих піснях зберігаються основні риси підголоскової поліфонії: мелодична широта, гнучке і вільне голосоведення, типово підголос-

¹ Слідуючі куплети виконуються на зразок другого. Заспів варіюється.

Не поспішаючи

одна

Всі

15

Ой по - ля, по - ля нол - госп - ни, ви - ла -
ши - ро - ни, в цьо - му ро - ци
ми зі - бра - ли вро - жа - і ви - со - ки.

кова фактура та стиль виконання. Разом з тим у них помічаються й деякі нові риси, що наближають їх до радянської масової пісні. Характер їх більш енергійний і життєрадісний, порівняно з багатьма старими протяжними піснями. Вони мають найчастіше чітку квадратно-симетричну будову куплета, друга половина якого, подібно до багатьох масових пісень, повторюється двічі. Ритміка їх чіткіша й виразніша. Тут немає широких мелодичних розводів, вставних слів та вигуків, типових для старої протяжної пісні, немає тут та-кож імпровізаційно-варіаційних мелодичних видозмін у куплетах. Мелодика їх відзначається тональною стійкістю та зібраністю, темп виконання рухливіший. Безперечно, всі ці нові риси в сучасній протяжній пісні викликані енергійним ритмом життя радянського народу — будівника комуністичного суспільства — і відповідають активному, цілеспрямованому духові сучасної епохи.

Крім багатоголосних пісень гомофонно-гармонічного та поліфонічного складу, в українській народній творчості є багато пісень проміжного характеру, одні з яких наближаються до гомофонно-гармонічних, інші — до поліфонічних. Внаслідок їх проміжного положення стилюві риси цих пісень яскраво не виражені, проте своєю кількістю вони становлять досить значну групу і це дає підставу відділити їх в окремий тип багатоголосся — проміжний або змішаний.

Від поліфонічних пісень вони відрізняються меншою розвиненістю та самостійністю голосів (переважає терцове двохголосся), основна мелодія в них нерідко переміщається в верхній голос. Виконуються вони здебільшого м'яким звуком (без грудного підголоска), і це робить їх зручнішими для співу як однорідним, так і мішаним хором з вільним розподілом голосів. (При виконанні мішаним хором чоловічі голоси подвоюють жіночі в октаву). Сольний широкий заспів для них менш типовий, — вони заспівуються переважно гуртом, або в унісон, або ж відразу в терцію (приклад 16).

Однак нижній голос у таких піснях відзначається більшою виразністю порівняно з нижніми голосами гомофонно-гармонічних пісень. Деякі з них можуть виконуватись і з сольними підголосками грудного типу («Розпрягайте, хлопці, коні»). Таким чином щодо стилю виконання ці пісні також посідають проміжне положення.

Помірно

16

Ой хме - лю ж мій, хме - лю,
хме - лю зе - ле - нень - кий, де ж ти, хме - лю,
1. 2.
зи - му зи - му - вав, шо й не роз - ви - вав - ся. // вав - ся.

До багатоголосся проміжного типу можна віднести значну частину двохголосних жартівливих пісень («Лугом іду, коня веду», «Ой, вишенько-черешенько»), популярні народні дуети («Баламуте», «В кінці греблі»), ряд чоловічих гуртових пісень («Ой, наступала та й чорна хмара»), більшу частину хорових пісень західних областей України, де багатоголосся має загалом менш розвинені форми, ніж у східних («Голуб на черешні») (приклад 17).

Помірно

17

Го - луб на че - реш - ні, го - луб - на на виш - ні,
го - луб на че - реш - ні, го - луб - на на виш - ні.

До проміжного типу багатоголосся слід віднести також переважну більшість сучасних народних пісень («Співаночки свої весело співаю», «Куди їдеш, орле») (приклад 18).

Помірно
одна

18

Ку - ди ї - деш, ор - ле,
ку - ди ви - їжд - жа - єш, на но - го ж ти
ми - лу да гей, сво - ю по - ки да - єш.

Терцове двохголосся, яке лежить в основі структури пісень даного типу, є дуже зручним для масового гуртового співу і має значні виражальні можливості. Завдяки своїй простоті та невибагливості щодо виконавського стилю пісні проміжного складу широко розповсюжені як у сільському, так і в міському побуті. По всій країні стали дуже популярними такі пісні, як «Розп'рягайте, хлопці, коні», «В кінці греблі», «Ой, хмелю ж мій, хмелю» і багато інших.

Величезну роль відігає терцове двохголосся і в пісенний творчості радянських композиторів та творчості самодіяльних авторів, що розвивається під благотворним впливом народного мистецтва. Це яскраво відчувається в таких всенародно-популярних піснях, як «По долинах і по горах», «Ой, чого ти, земле, молодіти стала», «Пісня про Марію Лисенко» та багатьох інших.

Однак виділені нами типи багатоголосся не вичерпують всього багатства й різноманітності його форм в українській народній творчості. Так, у старовинних обрядових та календарних піснях нерідко зустрічається епізодичне двохголосся, що чергується з унісонами. Це одна з первісних форм багатоголосся, яка одержала назву гете-рофонії (приклад 19).

Повільно

одна

Всі

3

19

3

Ой пе - трі - воч - ка, ма - ла

ніч - ка, не ви - спа - ла - ся мо - ло - да ді - воч-(ка) Гу!

20

3

У деяких обрядових піснях зустрічається просте октавне двохголосся. Воно виникає при співі з підголоском фальцетного типу, що подвоює унісонну мелодію октавою вище. Це також одна з зачаткових форм багатоголосся (приклад 20).

Повільно

одна

Всі

3

20

3

Що й у не - ді - де - нь(i)-ку

ра - но,

що й у не - ді - ле - нь(i)-ку

па - но

там си -

нє - є

та й мо - ре

гра - ло.

3

Серед великої кількості українських обрядових пісень зустрічається також чимало прикладів перехідних форм багатоголосся від гетерофонії та октавного двоголося до підголоскової поліфонії (приклад 21).

Це свідчить про прямий спадкоємний зв'язок вказаних типів багатоголося і дає підстави вважати гетерофонію та просте октавне

Помірно

одна

Дів - на Ган - но ч - на

по го - ро - ду хо - ди - ла, ро - жна ж(и) мо - я

все чер - во - на - я, бо - ро - ва - я.

Широко

22

Ой там за Ду - на -

Ой там за Ду - на -

Ой там за Ду -

- єм,

- єм,

та ой там за Ду - на - єм

- на - єм,

мо - ло - дець

гу -

ля,

- е

мо - ло - дець

гу - ля -

- е

двохголосся відправним етапом розвитку сучасних форм підголоскової поліфонії.

Окрему групу становлять пісні, при виконанні яких застосовуються деякі прийоми професіонального мистецтва: імітації, чергування хорових груп і розмежування їх виражальних функцій при одночасному співі різних слів тексту, спів на фоні витриманих «пederalних» звуків та ін. (приклад 22).

У таких піснях має місце своєрідна колективна обробка. Побутують вони в усній традиції, переважно в організованих колективах любителів хорового співу. Пісні даного типу особливо позначені впливом професіонального мистецтва. Подібно до більшості пісень гомофонно-гармонічного складу вони є різновидністю партесного стилю в народній творчості. Значного розповсюдження в народному побуті вони не одержали.

Таким чином, в українській народно-пісенній творчості можна виділити такі п'ять типів багатоголосся: 1) пісні гомофонно-гармонічного складу; 2) пісні поліфонічного або поліфонно-гармонічного складу; 3) пісні проміжного складу; 4) пісні з зачатковими формами багатоголосся і 5) пісні, в яких застосовані окрім прийомі художньої обробки. Всі ці п'ять типів багатоголосся більш або менш істотно різняться між собою за своїм характером та структурою. Два перші, як ми вже зазначали, є основними.

Не слід, однак, думати, що характерні риси того чи іншого типу багатоголосся яскраво виражені в кожній, окрім взятій пісні. Народна творчість відзначається багатством і різноманітністю форм: усі існуючі в ній види пісень, а також і стилі виконання, перебувають у безперервному процесі видозмін і взаємопливів. Тому серед сотень і тисяч пісень завжди знайдеться чимало таких, які можна лише умовно віднести до того чи іншого типу багатоголосся.

